

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“  
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ – КАТЕДРА ПУБЛИЧНА  
АДМИНИСТРАЦИЯ

РЕЦЕНЗИЯ  
от проф. **Годор Танев**

на дисертационния труд на **Снежина Календжиева-Великова**

на тема „Управленски процеси в съдебната система“

присъждане на образователна и научна степен „доктор“  
в професионално направление 3.3. Политически науки (Публична  
администрация)

**1. Общи данни по процедурата.**

Представен е дисертационен труд с общ обем 274 страници и включва въведение, три глави и заключение. Библиографията включва общо 225 източници (117 от на английски, 107 на български и 1 на немски език), от които: 106 - научни публикации; 18 - нормативни актове и други актове на държавни органи; 52 - доклади, препоръки, становища и други актове; 16 - съдебна практика (ЕСПЧ, Съдът на ЕС, Конституционен съд), позовава се и на 33 доклади и проекти на български неправителствени организации и институции, социологически и други проучвания и други източници. Дисертационният труд в този вид *покрива изискванията* на чл. 12-14а от ЗРАС, както и Правилника за неговото прилагане.

*Всички източници* са вплетени в дисертационния анализ. Представеният научен апарат няма „кухи обеми“. Акцентът в него определено е върху практиката и индуктивни теоретични заключения от нея.

Дисертантката се представя с 5 публикации, всички те доклади от участия в подчертано научни форуми и отпечатани в научни сборници с научна редакция. За изискванията на процедурата това е *достатъчна публикационна дейност*.

*Авторефератът* е коректно структуриран, логичен и представя изцяло основните аспекти и приноси на дисертационния труд.

## **2. Обща оценка на дисертационния труд.**

Календжиева поставя анализа си върху основата на критичен и мотивиран анализ на проблемите в системата, като търси и намира тези с ключово значение, за да съсредоточи внимание върху тях, да формира свое становище, да построи модел и накрая да достигне до препоръки. Но преди да говори за проблемите на съдебната система, Календжиева съвсем отговорно концентрира внимание върху проблемите на практиката и теорията на самото стратегическо управление. Може да се направят следните обобщения за дисертационния труд:

(1) Темата е „дисертабилна”, тъй като съдържа реален и значим обществено-политически проблем, чийто анализ води към създаването на научен факт. Наред с това работата се характеризира с аналитичност и приложимост и отговаря на изискванията за придобиване на научната степен “Доктор”.

(2) Дисертационният труд е *актуален* поради характеристиките на централния проблем и използвания научен инструментариум за неговия анализ. Актуалността на темата се определя от приоритетната позиция на политиката за развитие на управлението на основните сектори на „политическата държава“, какъвто е съдебната власт, както и на необходимостта от съществено преосмисляне на съвременните процеси на трансформация на публичното управление.

(3) Актуалността на дисертационния труд се подкрепя също така и от и от *липсата на теоретични изследвания* върху практическата страна на дисертационната тема. Календжиева отчита дефицитите в практиката и теорията: това действително е недотам разработена научна сфера, поради което стратегическото управление „не е възприета от всички еднозначно като необходимост“.

(4) Трудът посреща претенцията за *научното направление „политология”* с разширението в скоби „публична администрация”, тъй като изследва проблем, посветен на подобрене в политическото ръководство на сектор на обществения живот с пряка връзка върху държавността с изход към препоръки в областта на публичната администрация. Работата е преди всичко в руслото на административната наука, донякъде юридическата, а също и политологията.

(5) *Структурата* на работата от аналитична гледна точка е насочена пряко към защита на обявената теза и я намирам за най-подходяща за целта. Приносите и достоинства на тази не-юридическа, а управленска работа според мен произтичат преди всичко от третата последна глава „Стратегическо управление на съдебната система“.

(6) Трудът има *принос към практиката*, като всъщност се оказва основа за практически мерки за управление, като ясно откроява кои са слабите страни или опасностите пред стратегическото управление на съдебната система?“ Отговорът на този въпрос следва в третата основна глава на дисертацията.

(7) Календжиева се позовава на изчерпателен списък от основни световни и български изследователи на стратегическото управление - Брайсън, Портър, Минцбург, Семерджиев, Танев, Манлиев и пр. и творчески амалгамира тези теории в собствен апарат.

(8) Дисертацията има теза: *„успешният модел на функциониране на електронно правителство в България е необходимо да се основава върху задълбочен управленски подход, насочен към цялостна трансформация на управлението, включваща процесите на взимане на решение, формулирането на политиките, регулаторни функции, гражданско участие, динамично взаимодействие между всички заинтересовани страни и на всички нива на обществото (местно, национално, регионално и глобално ниво)“* (стр.6).

(9) Същевременно защитата на тезата се „огъва“ в известна степен пред обективното предизвикателство на разнопосочност на съществуващата теоретична база. Тук са модерни теории като трансформацията на управлението (Reinventing public governance), доброто управление (Good Governance) или теории на заинтересованите страни (Stakeholder's theory), както и недотам модерни теории като третата вълна (Алвин Тофлър), глобализацията и „съвременното рисково общество“ (Улрих Бек), демокрацията (Робърт Дал), дори бюрокрацията (Макс Вебер). Опитът да се създаде собствен теоретичен център естествено не сполучва, но отказът от тази линия е накарала дисертантката да залитне в обратната крайност – опита да се опре на всички тези теоретични основания. Бих препоръчал не по-рисково поведение с правенето на личен избор кое служи и кое се изоставя в това отношение.

### 3. Приноси.

Работата е оригинално изследване на авторката. Впечатляваща е рутината, с която Календжиева под ръководството на своя научен ръководител доц. Атанас Славов изрядно формулира своята Изследователска теза, Обекта и предмета, Целите и задачите, Методите, включително Ограниченията на своето дисертационно изследване (последното твърде рядко се прави от дисертанти, въпреки че е така необходимо, особено в случая – поздравления!).

(1) Приемам за принос *самата формулировка* на проблема и изследователската теза на негова база, „Преодоляването на основните за съдебната система проблеми и осигуряване на съответствие с европейските стандарти е възможно само ако има необходимото лидерство на съответните нива в системата, както и стратегическо управление на системата като цяло“.

(2) Невероятно ми се струва у нас в днешно време да се срещне атака на традиционно *правна практика от административно-научен ъгъл*, при това без компромиси в това отношение, с разбиране за този дял от административната наука, която се занимава тъкмо със стратегическо управление и да се достигне до мотивирани заключения и някои приноси. Календжиева доказва, че ключовите проблеми на съдебната власт произтичат от неадекватното, преди всичко стратегическо управление.

(3) Изненадващо е, че Календжиева попада в изключително рядка група изследователи в България, които имат *правилно съвременно разбиране за същността на стратегическото управление в публичната сфера* и го отделят от повърхностните масови схващания, наложени от бизнес-стратегии, че „стратегията е дългосрочен план“, какъвто не е в разглежданата област. Стратегическото управление се различава от какъвто и да е мениджмънт в съответната система. Това дава основание на дисертантката да се изяви като борец за чистотата на понятията срещу масовите „обща положения, пожелания и/или клишета“, за да се отчете като изпълнена дейността „разработване на стратегия“. Най-после още някой от областта на административната наука основателно заявява, че „наименованието на един документ като „стратегия“ не е достатъчно, за да можем да го определим действително като стратегически документ“. Най-после в българските стратегически изследвания някой открито застава на по-съвременната тенденция, отхвърляща „стратегията като план“, веднъж създаден и сетне изпълняван, и го заменя с

идеята на „стратегията като практика“ (S-A-P) постоянен протяжен процес на целеполагане и постигане на смисъла на съществуване на субекта, който стратегира. „Стратегическото управление е постоянен процес и няма как да бъде осъществен дългосрочно, ако се задоволим само с етапите на формулирането и осъществяването на стратегия. критерии за оценка на качеството на стратегиите“. Сполучлива находка е разкритата и критикувана от авторката тенденция за постоянното смесване на цели и мерки във водещите стратегически документи за общо управление на съдебната система. Ясно е, че мерките не са стратегия, а формализмът никак не води до реално работещ механизъм за мониторинг на напредъка по стратегиите за управлението на съдебната система.

(4) Същественият принос на дисертационния труд е в неговия *приложен аспект*. Той може да се използва в практиката за вземане на решения и даже в дейността на органите за държавно управление, както и за обучение на студенти. Трудът осъществява значима крачка напред в очертаване на силуета на правилната роля на администрацията в полза на една от трите власти поради това, че ѝ осигурява ефективност и ефикасност, каквито иначе няма.

(5) Същинският анализ на Календжиева, чрез който достига до основните си изводи, допринасящи за създаване на нейните научни приноси в дисертационния труд, е последователно разглеждане от гледна точка на теорията за стратегиите в публичната сфера на три последователни „стратегии“ в областта на правосъдието от 2001 до 2014 г., т.е. „Актуализираната стратегия за продължаване на реформата в съдебната система“. Отделно от това се разглеждат петте конституционни поправки, засягащи усъвършенстването на съдебната система. Подробно и педантично Календжиева *попълва списъка от натрупани проблеми, след което ги йерархизира, за да разкрие тези измежду тях, които имат ключово значение*, тъй като тъкмо те, според авторката, следва да бъдат взети предвид при следващ опит за реално стратегическо администриране на съдебната система по законите на управлението, а не на тематиката на самата система сама по себе си. Това е основен принос в дисертационния труд.

(6) Мотивираната и основана на съвременни разбирания *критика* на дисертантката спрямо основните открояващи се недъзи на стратегическото управление на голяма сфера като съдебната представлява друг основен принос. Тя правилно и смело изявява мнението, че „целите и приоритетите на [съществуващата като документ] стратегията са определени преди всичко, за да се решат външно-политически проблеми и такива на самата съдебна

система вътре, а не обществени проблеми, които изискват съдебна реформа. Затова „Обещаното като действия е изпълнено, но не и обещаното като резултат“. Според Календжиева това е причина „след изтичане на [срока на стратегиите]..., доверието на гражданите в съдебната система не просто не се е повишило, а дори е спаднало още повече“.

Очертаните изводи и предложения на авторката водят до сполучливи приноси. Те са надлежно представени в безупречно подготвения макет на Автореферат. Накратко, изразявам подкрепа за така формулираните *по-конкретни приноси*:

- Проведено е комплексно изследване на управленските процеси на съдебната система в България през призмата на достиженията на публичната администрация като наука.
- След задълбочено теоретично проучване се обогатява разбирането за „независимост на съдебната власт“ в контекста на съвременните изисквания за отчетност на институциите.
- Изследвано е съответствието на българската уредба на конституционно и законово ниво с европейските стандарти за независимост на съдебната власт на основата на предварително обособен каталог от основни стандарти.
- Въз основа на разгледаните основни теории в областта на лидерството и стратегическото управление са изведени тези теоретични положения, които в най-голяма степен са приложими при управлението на съдебната власт предвид спецификите на системата.
- Анализирани са българският опит за стратегическо управление на съдебната система и са посочени основните несъответствия със заложените в теорията изисквания.

С тези обобщения потвърждавам, че съм съгласен със самооценката на дисертантката за направените приноси. Въпросните приноси са значими и съответстват на претенцията за придобиване на степента „Доктор“ по направление „Политология“.

#### **4. Критични бележки и препоръки.**

Имам следните общи въпроси и бележки към Календжиева:

(1) Каква е мисията на съдебната система според авторката? Може ли не-субект, като обществена система, да бъде носител на мисия? Ако това не е „точно“ системата, то за коя нейна субективизация става дума – Министерството на правосъдието, Народното събрание? Календжиева пише, че Мисията на съдебната система е сред основополагащите за

държавността въпроси, залегнали в Конституцията, но коя е тя в смисъл – част от стратегия, която пък е инструмент за управление, приготвян за създаване на система от краен брой конкретни стратегически цели? Само Конституцията ли е носител на елементи на стратегическа мисия на системата като цяло? Не е ли все пак мотивирано да търсим в случая мисията на конкретни органи на изпълнителната или законодателната власт по отношение на управлението на съдебната система?

(2) Стратегията е постъпателна и постоянна (непрекъснато осъществяване на мисията, непрекъснато актуализиране поради протяжността на времевия период), а не еднократна като оперативния (например годишния) управленски план на отделна организация, така че ще е добре да се мисли занапред в теоретично отношение по тази и сродни аналитични теми за базирането им върху съвременната концепция S-A-P („стратегията като практика“, т.е. постоянен процес, а не накъсан както е при оперативния план „създаване на план с ясен край – изпълнение на плана с ясен край“)

(3) Какви са принципните и интелектуалните основания за определяне срока на една стратегия – и, в случая на 7 годишен период? Това е основополагащ въпрос с оглед постигането на удовлетворително обяснение.

(4) Практически стратегическият контрол може да е само паралелен (текущ), било то политически и социологически. Но кой е субект на стратегическия контрол в контекста на дисертационното изследване?

**5. Лични впечатления за кандидата.** Имам непреки впечатления, базирани на общото мнение на колегияма от катедра „Публична администрация“, че Снежина Календжиева води най-прецизно и адаптирано към политическия и административен ракурс упражнения по съответните дисциплини в учебния план и поначало се отличава с активното, сериозно и лоялно отношение към научната работа и университета.

**ЗАКЛЮЧЕНИЕ: На основата на постигнатите научни приноси, както и поради актуалността и приложимостта на анализа в практиката предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят научната и образователна степен „Доктор“ по шифъра на научно направление 3.3.„Политически науки“ (публична администрация) на Снежина Календжиева-Великова.**

25.01.2024 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

Проф. дпн Годор Танев